

مطالعات محوری

قرآن پژوهی خاورشناسان

سید مجید پور طباطبائی

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

www.ketab.ir

مطالعات محوری قرآن پژوهی خاورشناسان

سیدمجید پورطباطبایی

- ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- رتبه: پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
- سرپرستار: محمدباقر انصاری
- زیراستار: علیرضا سالوند
- لیتگرافی: چاپ و صفحه‌آرایی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- چاپ اول: پاییز ۱۳۸۵
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت: ۸۵۰۰ تومان
- عنوان: ۳۸۸ مسلسل: ۸

همة حقوق برای ناشر محفوظ است. این کتاب در فهرست منابع و مآخذ پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشانی: قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، دفتر تبلیغات اسلامی، حوزه علمیه قم، پلاک ۳۸، ۳۸۵، کد پستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱ تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳ - ۲۵، فکس: ۳۷۸۳۲۸۳۴، وبسایت: www.isca.ac.ir، مراکز پخش: ۱. قم، میدان شهید، تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۴ - ۲۵، ۲. تهران، خیابان انقلاب، ویبرو، تلفن و دورنگار: ۶۶۹۵۱۵۳۴، ۳. مشهد، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن: ۶۶۹۵۱۵۳۴

وبسایت: www.pub.isca.ac.ir؛ رایانامه: na@hr.isca.ac.ir؛ فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir؛ فروشگاه نشر: www.pajooohan.com

سروشنامه:	پورطباطبایی، سیدمجید، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور:	مطالعات محوری قرآن پژوهی خاورشناسان/ سیدمجید پورطباطبایی؛ تهیه پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
مشخصات نشر:	قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری:	۱۳۲ ص
شابک:	۸۵۰۰۰ ریال: 978-600-195-275-3
وضعیت فهرست نویسی:	فبا
یادداشت:	کتابنامه: ص [۸۹] - ۱۱۳؛ همچنین به صورت زیرنویس
یادداشت:	نمایه
موضوع:	قرآن - تحقیق
موضوع:	خاورشناسان - دیدگاه درباره قرآن
شناسه افزوده:	دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
رده بندی کنگره:	۱۳۹۵ م ۶۹۳/۳ BP
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی:	۴۴۳۰۶۶۷

فهرست

۷		سخنی با خنده
۹		مقدمه

درآمد: راهنمای مطالعاتی

۱۳		۱. شکل‌گیری پدیده خاورشناسی
۱۵		۲. بستر شکل‌گیری خاورشناسی
۲۲		۳. مطالعات قرآنی خاورشناسی
۲۵		پی‌نوشت‌ها

شاکله اصلی طرح

۶۳		اول: کلیات (خاورشناسی یا تکیه بر قرآن‌پژوهی)
۶۳		الف) شناسایی و ارزیابی منابع: کتاب، مقاله، منابع الکترونیک
۶۴		ب) مفاهیم و اصطلاحات
۶۵		ج) پیشینه‌شناسی
۶۵		د) خاستگاه شرق‌شناسی
۶۵		ه) روش‌های خاورشناسان

۶۶	و) انگیزه‌ها و اهداف خاورشناسان
۶۶	ز) خدمات و خیانت‌ها
۶۷	ح) فراهم آوردن بانک اطلاعاتی دقیق و جامع و تشکیل پرونده علمی از مدخل‌ها
۶۷	ط) بررسی، ترجمه و نقد آثار مشهور و جریان‌ساز قرآن پژوهی معاصر
۷۴	ی) دعوت خاورشناسان به بازسازی مصحف
۷۶	دوم: خاورشناسی و رویارویی با صاحب و مبلغ قرآن حضرت رسالت ﷺ
۷۸	نوم: خاورشناسان و معارف قرآن
۸۰	چهار: قرآن به نایب ادبیات
۸۲	پنجم: خاورشناسی و تاریخ قرآن
۸۳	ششم: خاورشناسی و علوم قرآنی
۸۸	هفتم: کتاب‌شناسی، مقاله‌شناسی و منابع الکترونیک
۸۹	منابع
۸۹	الف) منابع فارسی
۱۱۱	ب) منابع عربی
۱۱۳	ج) منابع لاتین

نمایه‌ها

۱۱۵	اعلام
۱۲۱	اصطلاحات
۱۲۴	کتاب‌ها
۱۲۸	گروه‌ها، فرقه‌ها و طوایف
۱۳۰	مکان‌ها

سخن با خواننده

بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطيبين الطاهرين. در سال ۱۳۸۷ در پی تصمیم پژوهشگاه مبنی بر اداره پژوهش‌های در دسب انجام به صورت منسجم و در قالب مطالعات محوری و کلان پروژه‌ها، در گروه علوم قرآنی مرکز، حجت الاسلام و المسلمین سیدمجید پورطباطبایی کلان پروژهای عنوان مطالعات قرآنی خاورشناسان تنظیم و تبویب کردند. پس از طی مراحل تصویب در شورای علمی گروه و شورای علمی مرکز به تصویب شورای عالی پژوهش منتهی رسید.

این طرح که از جامعیت برخوردار است، ظرفیت بهره‌گرفتن از نیازهای بیشتر گروه‌هایی را که در حوزه و دانشگاه به این گونه مطالعات می‌پردازند، در حد سرفصل و عناوین را داراست. این ویژگی باعث شد تا از طرف مدیران محترم گروه علوم قرآنی مرکز، پیشنهاد انتشار این طرح تحقیق توسعه‌ای به مرکز ارائه شود. چون چاپ و نشر این طرح‌نامه‌ها در پژوهشگاه سابقه نداشت، پس از مشورت‌هایی مجدداً متن طرح در اختیار یکی از فضلاء خارج از پژوهشگاه، حجت الاسلام و المسلمین شاکرین از اعضای هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی گذاشته شد. نظرهای عالمانه این فاضل محترم بر روی متن، مورد

توجه طراح و نویسنده طرح قرار گرفت. از باب اطمینان بیشتر بار دیگر متن اصلاح شده در اختیار معاونت آموزشی دانشکده تفسیر دانشگاه علوم قرآنی، حجت الاسلام والمسلمین حسینی زاده قرار داده شد. ایشان نیز مواردی را نیازمند اصلاح دیدند. موارد مذکور نیز مورد توجه قرار گرفت.

متن حاضر در بردارنده اغلب سرفصل‌ها و عناوین مرتبط با مطالعات محوری خاورشناسان است و بر اساس نزدیک به دویست منبع فارسی، عربی و انگلیسی تهیه و تنظیم شده است. ضمن تشکر از همه عزیزانی که با ارزیابی و اظهار نظرهای مفید خود این مرکز را یاری رسانیده‌اند، از پژوهشگر محترم و مدیر گروه مربوط، حجت الاسلام والمسلمین بهمنی - زید عزه - قدردانی می‌شود. همچنین از نشر پژوهشگاه که در انتشار آن همت گذاشت، قدردانی به عمل می‌آید.

محمدصادق یوسفی مقدم
مدیر پژوهشگاه فرهنگ و معارف قرآن

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطيبين الطاهرين. در سال ۱۳۸۷ برنامه ریزی در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی به گونه ای پیش رفت که منجر به تعریف کلان پروژه ها شد. این مهم با فراهم شدن این فرصت برای ایشان، همزمان گردید که در کسوت هیئت علمی پژوهشگاه به خدمت ادامه دادند.

با توجه به وضعیت توصیف شده، به پیشنهاد حجت الاسلام سعید بهمنی - زید عزه - مدیر وقت محترم گروه علوم قرآنی و کتب و معارف قرآن، به مطالعه این طرح رو آوردم و در بازه زمانی شش ماهه بیش از دو هزار کتاب، مقاله فارسی، عربی و انگلیسی فراهم کردم.

قبل از این جانب گروه اندکی از اندیشه گران و پژوهشگران دانش گاهی و حوزوی به مطالعاتی از این سنخ روی آورده و به بررسی مطالعات قرآنی خاورشناسان اقدام کرده بودند. جناب آقای تقی صادقی - زید عزه - در این راستا گوی سبقت از دیگران ربوده است. از تلاش های مرحوم دکتر مرتضی اسعدی رحمه الله و حجت الاسلام والمسلمین دکتر الویری - زید عزه - نیز نباید غفلت ورزید.

با مطالعه دستاورد پیشینیان و بررسی ضرورت‌ها، در نهایت پس از مطالعه مستمر و مجذانه و مراجعه به نزدیک به دویست منبع و مرجع فارسی، عربی و انگلیسی و گفتگو و مشاوره با صاحب‌نظران به طرح جامع پیش رو رسیدم. در وهله اول ضرورتی به انتشار این اثر به چشم نمی‌خورد. دقت نظر در گسترهٔ رو به رشد این گونه مطالعات و نگارش پایان‌نامه‌های دانشگاهی در عرصه پژوهش‌های کشوری، ما را متوجه این مطلب می‌سازد که تدارک تهیه و انتشار چنین طرح جامعی از چه جایگاهی برخوردار است. این طرح به‌طورندمی در بردارنده بیشتر مطالبی است که در زمینه این گونه مطالعات به ذهن می‌رسد. ضرورت ایجاد بر اساس این طرح جامع حتی می‌توان به تدارک پژوهش‌های مشخص یا مرکزی و ویژه مطالعات محوری قرآن پژوهی خاورشناسان که در مابین اسلامی ما امری نوپدید است، اقدام کرد.

اکنون که از تصویب این طرح در شورای عالی پژوهش پژوهشگاه و نظرهای ناظر و بازبین شورای پژوهشی مرکز فرهنگ و معارف قرآن و تصویب این طرح‌نامه هفت سال می‌گذرد، سه تا چهار نشست و همایش درباره این موضوع برگزار شده است. فرهیختگان و اهل نظر این دوری‌های این طرح را ملاحظه و مواردی را متذکر شده‌اند که در بازنگری و بازنگاری به آنها توجه شده است. با توجه به بازخوردهای این طرح و رهنمودهای مدیر وقت گروه علوم قرآنی، حجت‌الاسلام والمسلمین سعید بهمنی - زیدعزه - که با حوصلهٔ فراوان، چندین بار این نوشته را از آغاز تا انجام بررسی کرد و تذکرات مفیدی ارائه کرد، برای نشر آن اقدام می‌گردد. این اثر در واقع راهنمای مطالعاتی به شمار می‌رود.

خاطر نشان می شود برای انسجام نوشتار استنادات و حاشیه های مطالب بخش درآمد به صورت پی نوشت در انتهای این بخش خواهد آمد و در پانویست صفحات فقط نام اصلی افراد غیر ایرانی و منابع ذکر خواهد شد. توضیحات شاکله اصلی طرح به صورت پانویست ارائه خواهد شد.

در پایان، ضمن تقدیم این وجیزه به حضرت صدیقه طاهره، فاطمه زهرا (علیها السلام) و یادکرد خاطره مرحوم استاد آیت الله حاج شیخ علی صفایی حائری (عین - صاد) که جلد اول کفایه و بخش عمده ای از مکاسب را در محضر ایشان آموخیم و همیشه مشوق این جانب در مطالعات و پژوهش های بودند و مرحوم حاجت الاسلام والمسلمین شیخ مجتبی عاملی دزفولی (که اگر لطف و محبت بی پایان ایشان نبود در سال های اولیه طلبگی (سال های ۱۳۶۱ و ۱۳۶۲) رشته میان بن جانب و حوزه و تبعات آن قطع می شد و مرحوم پدرم حاج سید محمود پور طباطبائی - رضوان الله تعالی علیه - که بر گردنم حق فراوانی دارد، از حضرت حق جل و اعلی استدعای خطاپوشی و توفیق خدمت در پاسداری از حریم کلمه تشیع را نمودم.

یا ایها العزیز تقبل منّای صاعه رجاء

سید مجید پور طباطبائی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی